

Federal Almanya Cumhuriyeti Sermaye İhraç Edecek Durumda mıdır ?

Prof. Dr. Rudolf Stucken

Ticarî sermaye ihracının önemli devrini hatırlayabilmek için 1914 yılından evvelki zamana yâni Birinci Dünya Harbi öncesine bir göz atmamız lâzımdır. O devirde eski dünyanın sermayeleriyle, bilhassa Amerika, Avustralya vesairede yeni iskân edilmiş olan geniş sahalar işlenecek hale getirildi. Sermayedarlar, sanayi ve ticarete gelişmiş olan Avrupa memleketlerinin, hususî iktisat mülâhazalarıyla paralarını yabancı eshama yatırımağa karar vermiş olan vatandaşları idi. Yabancı eshama para yatırılması hususundaki kararların verilmesinde bir taraftan kâr ve faiz hadlerindeki farklılıklar, diğer taraftan da borçlu memleketlerdeki itimad durumu en mühim rolü oynuyordu. Birinci Dünya Harbinden sonra, altın para sisteminin yeniden dirildiği yıllarda ticarî sermaye ihracı bir defa daha büyük bir canlılık gösterdi. Bu defa da bilhassa Amerika Birleşik Devletleri sermaye veren, harb, enflâsyon ve tazminat mükellefiyetleri dolayısıyla, sermaye bakımından oldukça fakirleşmiş bulunan Almanya gibi eski sanayi memleketleri de ikrazatçı durumunda idiler. Fakat paranın istikrarını yok eden ve altın paranın tekrar ortadan kaybolmasına sebep olan dünya iktisadî buhranı sermaye ihracının gelişmesine son verdi. O zamanki hâdiseler dolayısıyla itimad büyük bir darbe yedi. İkinci Dünya Harbi ve bununla alâkalı hâdiseler neticesinde de durum bir türlü düzelemedi. Hususî iktisat mülâhazalarına müstenit ticarî sermaye ihracı artık, bir zamanlar olduğu gibi, bütün şekilleriyle devam etmemekte, ancak bazı şartların önem taşıdığı muayyen şekillerde yapılmaktadır. İkinci Dünya Harbinden sonra devletlere ait kredi ve bağışlar, yahut milletüstü teşekküllerin —Dünya Bankası gibi— kredileri ticarî sermaye ihracının yerini tamamen almadıysa bile onu geniş ölçüde tamamladı. Devletler kredi açmak ve bağışlarda bulunmak suretiyle hususî sermayedarın yerine kaim oldukça para ikrazında gaye de-

ğişmekte, ticarî sermaye ihracatındakinden tamamiyle başka mü-lâhazalar rol oynamaktadır.

Federal Almanya Cumhuriyetinin gelişmekte olan, yani halkının şimdiye kadar düşük kalmış bulunan hayat seviyesini yükseltmeğe çalışan memleketlere sermaye temini bakımından daha fazla yardım edip edemeyeceği hususu münakaşa edilmekte ve kalkınan memleketlerin sermaye ihtiyaçlarını karşılamak için uğraşmış bulunan memleketler Almanya'ya başvurarak bu işe daha fazla alâka göstermesini talep etmektedirler. Acaba Batı Almanya'nın durumu nasıldır, sermaye ihracına elverişli midir, yoksa değil midir, şimdiye kadar sermaye ihracı bakımından neler yapıldı? Meseleyi mümkün olduğu kadar vâzıh bir şekilde izah edebilmek için sermaye ihracını dört grup altında mütalâa edeceğiz :

- 1 — Yabancı memleketlere yapılan yatırımlar
- 2 — Mal ve hizmet ihracından mütevellit alacakların tecili
- 3 — Kısa vâdeli krediler
- 4 — Daha ziyade istikraz yapılması suretiyle açılan uzun vâdeli krediler.

Bu grupları izaha başlamazdan önce, son senelerde Batı Almanya'da sermaye ihracında rol oynayan dört grupla da alâkalı bazı esaslar üzerinde durmak istiyoruz.

İkinci Dünya Harbinden sonra Alman halkı, büyük bir kısım itibariyle, memleket dahiliyle alâkadardır. Almanların memleket dışına seyahat etmeğe ne kadar hevesli olduklarını, ne miktar Almanın böyle seyahatler yaptıklarını, ticaret ve sanayile alâkalı görevlerde bu alâkaya galebe çalındığını bildiğim halde bu fikri ileri sürüyorum. Durumun bu şekilde olması da tabiidir. Çünkü, Nasyonal Sosyalist Hükûmet zamanında, muayyen fikirlerle plânlı bir şekilde aşulararak, harb içinde ve onu takip eden ilk senelerde yabancı memleketlerle alâkası kesilmiş olan Alman halkının büyük bir kısmı dış memleketler hakkında henüz sarıh bir kanaate sahip olmuş değildir. Şunu itiraf etmemiz icap eder ki Batı Almanya sermaye ithal etmesi muhtemel olan yabancı memleketlerin iktisadî durumlarının aydınlatılması hususunda yapılması icap eden çalışmaların da henüz başlangıcında bulunmaktadı. İktisadî ve Sosyal İlimler Cemiyetinin, kalkınmakta olan memleketlerin iktisadî bakımdan tetkikiyle vazifeli «Gelişen Memleket-

ler Komisyonu» Başkanı olarak söylemek zorundayız ki Federal Almanya Cumhuriyeti, iktisadî mütehassısları tarafından bu kabîl memleketlerin iktisadî durumları üzerinde yapılmış olan etüdler henüz pek azdır. Almanlar şimdiye kadar Dünya Bankasının yaptığı önemli araştırmalara da pek katılmamışlardır.

Almanya'da 1914 den önce memur, rantiyeye vesaire ecnebi eshama para yatırıyordu. İkinci Dünya Harbinde yabancı memleketlerdeki Alman servetlerine yapılan muamele yabancı eshama para yatırılması hevesine büyük bir darbe indirdi. İkinci Dünya Harbinden sonra, harbin tahribatı ve muhacir akını dolayısıyla Almanya'da görülen çeşitli müşküller halkı daha ziyade memleketin zatî ihtiyaçlarına yöneltti. Memleketteki sermaye şartları da tabiatıyla yabancı eshama para yatırmak arzusu üzerinden doğrudan doğruya bir tesir icra etmektedir. 1957 sonbahariyle 1958 sonbaharı arasındaki mühim düşüşe rağmen Federal Almanya'da bugüne kadar faiz hadleri nisbeten yüksek kalmıştır.

Hülâsa olarak diyebiliriz ki, Batı Almanya'da, sermaye ihracı için lüzumlu olan temel şartlar henüz müsait değildir. Fakat bu gayrı müsaitlik sermaye ihracının bütün tipleri için aynı derecede sayılamaz. Onun için sermaye ihracının muhtelif tiplerini ayrı ayrı gözden geçireceğiz. Evvelâ sermaye ihraç eden memleketin yabancı memlekette yaptığı yatırımları ele alalım, bu kısımda şunlar hatıra gelebilir: Almanlar yabancı memleketlerdeki yerli teşebbüslerin tesislerini kurarlar, zatî teşebbüsler meydana getirirler, yahut sermaye ithal eden memlekete ait teşebbüslerin hisselerini elde ederler veya bunlara kısmen iştirak ederler.

Federal Cumhuriyet Almanları icraat serbestisine tekrar kavuştuktan sonra, yani 1950 denberi ihracat ve ithalât firmalarının yabancı memleketlerdeki tesisleri, sanayi firmalarının satış organizasyonları yeniden tanzim edildi, bunlara yenileri ilâve edildi. Bu kabîl sermaye ihracatçıları, iktisadî alâkaları dolayısıyla, yabancı memlekete sıkı bir surette bağlı bulunan kimselerdir. Bu şekil sermaye ihracına Federal Almanya'daki sermaye kıtlığı ve bunun neticesi olan yüksek faiz haddi pek mâni teşkil etmedi. Sanayi firmalarının satış organizasyonları tesisi için yaptıkları yatırımlarda faiz haddinden ziyade kâr hadleriyle, satışı arttırmak ve emniyete almak için tahsis edilebilecek zatî sermaye miktarları müessir olmaktadır. Yabancı memleketlerde, Almanlara ait istihsal tesisleri de azdır. Gazetelerde mübalâğalı bir şekilde bahsedilen, büyük Alman sanayi firmalarının bazı fırsatlarla kurdukları montaj fabri-

kaları ve istihsal tesisleri görüşleri yanılmamalıdır. Bunların sayısı çok mahduttur. Arama işleriyle de meşgul olan büyük petrol konsernlerinde de Federal Almanya'nın hissesi azdır. Almanya veya ecnebî firmalar yanında müstahdem olarak çalıştıktan sonra sahip olduğu meslekî bilgi ve küçük sermaye ile yabancı memleketlerde teşebbüsler kuran kimselerin çoğu yabancı memleketlerde kazanılması mümkün olan tecrübelerden hangi sahalarda istifade edilebileceği hususundaki bilgilerden mahrumdurlar. Meslekî bilgi ve küçük sermaye ile yabancı memleketlerde iş yapma temayülünün zayıflamasında, kalkınmağa çalışan ekseri memleketlerde yabancıların faaliyetini tahdit eden kararlar da rol oynamaktadır. İstikbalde durumun nasıl olacağını, uzun seneler çalışılarak meydana getirilen teşebbüslerin semerelerinin kaybedilmeyeceğini kimse bilemez.

Bazı memleketler, hususiyle İspanyolca lisanının konuşulduğu bölgeler, sınaî gelişmenin henüz başlangıç noktasında oldukları halde müterakki memleketlerin uzun bir çalışmadan sonra ancak sanayi olgunluk devresinde tahakkuk ettirdikleri sosyal müktesebata sahip olmak istedikleri için müteşebbise hayatı çok zorlaştırmaktadırlar. Yabancı müteşebbislerin kendi memleketlerinde edindikleri bilgilerle kalkınmağa çalışan memleketlerde istihsalin geliştirilmesine yardım edebileceklerini hesap edenler millî, sosyal politik ve bunlara benzer düşünüşlerin bu işe engel olduğunu görerek büyük üzüntü duymaktadırlar.

Şimdi sermaye ihracının ikinci grubuna yani mal ve hizmet alacaklarının tciline geçiyoruz. Almanlara ait tecil edilmiş olacıkların yekûnu hâlen Birinci Dünya Harbinden önceki ve iki harb arasındaki devredekinden çok fazladır. Bu kabil alacakların tutarı 7 - 8 milyar mark olduğunu ve her sene bu miktarın bir milyar mark arttığını söyleyebiliriz. Birinci Dünya Harbinden öncekine nazaran tecil edilmiş alacaklarda meydana gelen bu büyük artışın en mühim sebebi Almanya'nın umumî ihracatının tereküp tarzındaki önemli değişikliktir. Meselâ 1936 da Almanya'nın ihracatının %26 sını sınaî istihlâk maddeleri, % 26 sını sınaî yatırım maddeleri teşkil ettiği halde, İkinci Dünya Harbinden sonra sınaî istihlâk malları ihracatının umum ihracattaki oranı çok azalmıştır. Meselâ 1954 de ancak %13 idi. Buna mukabil sınaî yatırım mallarının oranı 1936 da % 26 iken 1954 de % 49 a yükseldi.

Büyük bir kısmı kalkınmakta olan memleketlere sevk edilen sınaî yatırım mallarında ihracatçıların alacaklarının tamamen ödenmesi istihlâk mallarına ait alacakların ödenmesinden daha uzun de-

vam etmektedir. Fakat bu, milletlerarası münasebetlerde tecil edilen alacak miktarlarının kuvvetle artmasında yegâne âmil değildir.

Mazide, sermaye ihracının başka bir şekli de, borçluya alacaklısının yatırım bedellerini hemen ödemesi hususunda yardım ediyordu. Borçlu yabancı memleket piyasasına borç senedi ihraç eder, bedeliyle alacaklıya olan borçlarını öderdi (sermaye ihracının bu dördüncü grubundan ileride bahsedeceğiz). Bilhassa uzun vâdeli istikraz akdi imkânları çok daraldığı için alacakların uzun müddetler için tecili ön safhaya geçti. Burada şöyle bir soru akla gelebilir: Yatırım mallarının imalâtçısı ve ihracatçısı bir banker olmadığına ve parasının daima imalât yapan işletmesinde çalışması icap ettiğine göre yabancı memleketteki alacaklarını nasıl tecil edebiliyor? İmalâtçı ve ihracatçı bu imkâna ancak kredi bulunduğu takdirde sahip olabilir. Sonra yabancı memleketlerdeki alacakların rizikosu daima büyüktür. Acaba imal ettiği malların mühim bir kısmını yabancı memlekete ihraç etmiş bulunan imalâtçı bu rizikoyu taşıyabilir mi? Kredi verenler emniyet arıyacağına göre imalâtçı bu durumda kredi temin edebilir mi? Bu hususlar mühim olduğu için daha Birinci ve İkinci Dünya Harblerinin arasındaki devrede ekseri memleketlerde ihracat kredisi sigortaları tesis edilmiş bu suretle alacakların uzun vâdeli tecili gerek imalâtçılar ve gerekse bunlara kredi verenler bakımından imkân dahiline sokulmuştur.

Fakat bu şekil ihracat kredisi sigortalarında rizikoların toplanması daima varittir. Şayet bu rizikolar arasına politik riziko da katılırsa sigorta için sıhhatli bir esas teminine imkân kalmaz. Onun için Devletin ya mükerrer sigortacı olarak vaziyete müdahale etmesi veya rizikonun mühim bir kısmını kendi üzerine alması zarurîdir. Federal Almanya'da, İkinci Dünya Harbinden sonra, Devlet hakikaten rizikoların mühim bir kısmını kendi üzerine aldı. Federal garanti meydana getirildiği zamanlar ihracatın arttırılması hususuna çok önem veriliyordu. Gerçi Almanya'da 1952 denberi dış ticarette büyük ölçüde ihracat fazlası mevcut olduğundan bu husus eski önemini kaybetti. Fakat müesseseler çok kere kuruluşlarına âmil olan sebeplerden daha fazla ömre sahip olurlar. Federal garantide de durum böyle oldu. İhracatın azalması tehlikesi mevcut olmadığı halde bu garantiye dokunulmadı. Bugün, herkesçe bilindiği gibi, Federal garantinin ihdasında bilhassa kalkınmakta olan memleketlere yatırım malları ihraç etmiş veya edecek olan endüstri sahiplerine alacaklarının seneler sürecektir tecilinden doğacak rizikoyu kabili tahammül bir hale getirmesi düşüncesi hâkim olmuştur. Kâfi mik-

tarda kasa rezervi mevcut olmadığı halde, şu veya bu memleketin ödemelerinde zuhur eden tıkanıklıklarda yapılan müraaatları Maliye Vekilinin hoşnutsuzlukla karşılamasını çok görmemek icap eder. Garantilerin icap ettirdiği meblâğ yekûnlarının arttırılması hususunda Batı Almanya İktisat Vekilinin yaptığı her teklif ve talebi Maliye Vekili kabul edecek durumda değildir. İhracatı ve ihracat neticesinde meydana gelecek alacakların tecil imkânlarını arttırmak maksadiyle 1958 yılı sonbaharında Federal garantinin klobal miktarının 9 milyardan 10 milyar Alman markına yükselmesi için hayli mücadeleler oldu. Gerçi Federal garanti mal ihraç edenler ve bunlara kredi verenler için riziko yükünü hafifletme imkânlarını ihtiva ediyor, fakat acaba mal ithal etmiş bulunan ecnebî borçluyu, vecibelerini ifaya muktedir oluncaya kadar bekleyebilmek için lüzumlu olan uzun vâdeli krediyi Alman ihracatçı kâfi miktarda temin edebilir mi? Buradan faiz haddi meselesi ortaya çıkar ki bunu da ihracatçı evvelden hesap etmek zorundadır.

Eğer, hakikatte orta vâdeli olan krediler şekil itibariyle kısa vâdeli kredi durumuna getirilmemiş olsaydı, orta ve uzun vâdeli kredilere, geçen senelerde, tatbik edilen yüksek faiz hadleri muvacehesinde Federal Almanya'nın tecil edilmiş alacakları yekûnu hiçbir zaman bu kadar yükselmezdi. Bilhassa ilk senelerde şimdiki Federal Bank'ın selefi olan Emisyon Bankası (Bank Deutscher Länder) gerek dış ticaretle alâkalı çeklerin reeskont imkânları ve gerekse carî faiz hadlerinde büyük anlayış gösterdi. Federal Almanya'daki Ticaret Bankaları, İhracat Kredisi Anonim Şirketi adı verilen bir müessese kurdular. Emisyon Bankası bu şirkete reeskont için bir plâfon tesis etti. Yabancı memleketlerdeki yatırım sahiplerindeki alacaklarını tecil eden Alman firmalarına mümkün olduğu kadar fazla kredi sağlayabilmek için memleketin imariyle alâkalı Kredi Bankasına bir takım vecibeler yükletildi.

Son zamanlarda, 1958 yılında, ihdas edilen tamamen yeni bir usul sayesinde İmar Kredi Bankasının kısa vâdeli kredilere mahsus faiz haddi ile elde ettiği paralarla ihracatçıya uzun vâdeli kredi açması imkânı sağlandı. Kredi Bankası, kısa vâdeli kredi veren Ticaret Bankaları tarafından çok alâka gösterilen üç senelik kasa obligasyonları çıkarmak suretiyle para temin etmekte ve evvelce ERP. yani (European Recovery Program) ın paralarıyla vermiş olduğu kredilerin geri ödenmesi dolayısıyla her sene kasasına mühim miktarda para gireceğini bildiği, yeniden kasa obligasyonu çıkaramazsa vâdesi gelen obligasyonları kasasına giren bu paralarla satın alabi-

leceğini hesap ettiği için üç seneden fazla vâde ile kredi vermek imkânını bulmaktadır. Burada şayanı dikkat olan cihet uzun vâdeli krediler için faiz haddinin esas olmayışıdır. Faiz haddi makul bir seviyeye düşmeyip eski seviyesinde kalsaydı alacakların uzun vâdeli tecili çok pahalıya mal olacaktı. Fakat 1958 sonbaharındanberi faiz haddi inmiş durumdadır. İhracatçıya kredi temini için kurulmuş bulunan bu hususî tesislerin önemini de pek mübalâğalandırmamak lâzımdır. İhracatçılar için asıl mühim olan ev bankalarıdır. Bunlar mutad olduğu üzere istihsal ve ticaret firmalarıyla müştereken çalışırlar. Nasıl olsa ihracat işine karışmış buldukları için mevzuubahis kredinin büyük bir kısmını bizzat temin ederler. Federal garanti sayesinde rizikonun hafifletilmiş olması bu bankalar için de tabiatıyla mühim rol oynamaktadır. Muayyen plânlar tahakkuk ettikten sonra ihracatçı vecibelerinden kurtulacak, yani tecil edilmiş bulunan alacaklar İmar Kredi Bankası tarafından tamamen satın alınmış olacağı için istikbalde bu banka da çok mühim rol oynayabilir. Fakat hâlen böyle bir imkân mevcut değildir. Çünkü Federal Garanti Nizamnamesinde Kredi Bankasına devredilen alaktan Federal Garantinin kalkacağı yazılıdır. Bu vaziyete göre Federal garanti, ihracat muamelesinde meydana gelen alacağın her sahibine mahsus bir garanti olmayıp, sadece ihracatçıya mahsus bir garantidir.

Sermaye ihracının, izah ettiğimiz bu ikinci şekline tekrar bir göz atarak şu hususları tesbit edebiliriz; Bu kısımda mevzuubahs olan, kalkınmakta olup büyük yatırımlara ihtiyaç duyan memleketlerin de büyük ölçüde faydalandıkları bir sermaye ihracı şeklidir. Gerçi bu şekil yatırımların finansmanına uzun vâdeli istikrazlar daha uygun gelirse de ihtiyaç nisbetinde temin edilemeyeceği, yahut pahalı olacağı için alacakların uzun vâdeli tecili çok makul bir yoldur. Batı Almanya'da bu şekilde verilen kredilerin yekûnu şimdiki kadar Alman sermaye piyasasında satışı temin edilebilecek olan ecebî istikrazının bir çok misline balığ olur.

Şimdi sermaye ihracının üçüncü şekline yani yabancı memleketlere verilen kısa vâdeli kredilere geçiyoruz. Bu gruptaki sermaye ihracı işiyle bilhassa iki çeşit banka alâkalıdır. Bunlardan birisi Emisyon Bankası yani evvelce Die Bank Deutscher Lâander, şimdi de Die Deutsche Bundesbank, diğeri de Ticaret Bankalarıdır. Emisyon Bankası nezdinde altın mevcudunun artması da bu nevi sermaye ihracı addedilebilirse de bunun doğru olup olmadığı kabili münakaşadır. Emisyon Bankasında altın mevcudunun artması kısa

vâdeli sermaye ihracı addedilirse 1953 - 1957 yılları arasındaki beş senelik devre için sadece bu kalemde yıllık ortalama sermaye ihracı yekûnunun 2 milyar mark olduğu söylenebilir. Sadece Emisyon Bankasının döviz mevcudu (altın mevcudu hariç) nazarı itibara alınırsa mezkûr beş senelik devre zarfında kısa vâdeli sermaye ihracının yılda ortalama olarak 1,7 milyar olduğu anlaşılır. Demek oluyor ki bu grupta, alacakların tecili suretiyle sermaye ihracında gördüğümüzden daha büyük bir miktar mevzuubahistir. Beş senelik devredeki altın ve döviz miktarındaki artış geçen on seneler zarfında asla görülmemiş, ne Deutsche Reichsbank, ne Die Bank Deutscher Länder ve ne de Deutsche Bundesbank altın ve dövizde bu derece artış kaydetmemişlerdir.

Yabancı memleketlere verilen kısa vâdeli kredilerle Emisyon Bankasından başka Ticaret Bankalarının da alâkadar olduğunu söylemiştik. Bu grup sermaye ihracının safî miktarını bulmak için Alman Bankalarının ecnebî bankalar nezdindeki kısa vâdeli alacaklarıyla ecnebî bankaların Alman bankaları nezdindeki matlûbatını karşılaştırmak lâzımdır. Bu hususta Deutscher Bundesbank'ın 1957 yılı ticarî vaziyet raporundaki banka istatistiğinde 1954 - 1957 yılları arasındaki dört senelik devreye ait rakamlar mevcuttur. Bu rakamlardan anlaşıldığına göre Ticaret Bankaları için önemli bir sermaye ihracı mevzuubahs olamaz. Mezkûr ticarî vaziyet raporunun 54 üncü sahifesinde Ticaret Bankalarının döviz durumunda 31/12/1957 de tahminen 1,3 milyar açık olduğu yazılıdır. Vakıa son zamanlarda Ticaret Bankaları bazı ecnebî eshama fazla alâka gösterdiler. Bu alâkaya sebep Emisyon Bankasındaki döviz fazlalığı dolayısıyla Ticaret Bankalarının likiditeleri arttığı halde bunları müşterilerine kısa vâdeli kredi vermek suretiyle harcayamamaları ve yabancı kıymetli evrakın, meselâ İngiliz eshamında olduğu gibi, faiz hadlerinin bunlara tekabül eden Alman kıymetli evrakının faiz hadinden daha düşük olmamasıdır. Fakat bunların baliğ olduğu yekûn Emisyon Bankasının yabancı memleketlere verdiği kısa vâdeli kredilerde gördüğümüz miktara ulaşamaz. Esasen Ticaret Bankalarının kısa vâdeli yabancı kıymetli evraka yaptıkları yatırımlardan mühim bir kısmı da geri ödenmiş durumdadır.

Diğer taraftan yabancı memleketlere verilen bu kısa vâdeli kredilerin hoşa gitmeyen bir tarafı da mevcuttur. Emisyon Bankasının artan rezervinden Federal Almanya'nın yaptığı bu sermaye ihracından yabancı memleketlerin pek memnun oldukları iddia edilemez. Federal Almanya Cumhuriyeti çok kere para rezervini sak-

lamakla itham edilmekte, bu rezervin devamlı şekilde artmasını önleyecek tedbirler alması, bunun için de ya ithalâtı kolaylaştırması, arttırması yahut yabancı memleketlere uzun vâdeli krediler vermesi talep edilmektedir. Yabancı memleketlerin bu görüşüne biz şahsen hak veriyoruz. Almanya'da, iddia edildiği gibi şayet ziraa-tin durumu ithalâtın daha fazla kolaylaştırılmasına müsait değilse, Almanya'nın ihracatından tamamen müstakil olarak yabancı memleketlere uzun vâdeli krediler verilmesi için imkânlar aranması icap eder. Federal Bankın ve Kredi Bankalarının yabancı memleketlerdeki kısa vâdeli alacaklarına Hotmoney nazariyle bakılmasını gayet haklı buluyoruz. Bu vaziyette mezkûr kısa vâdeli kredilerin sermaye ihracı addedilip edilemeyeceğini münakaşa etmeğe de lüzum kalmaz. Bunlar sermaye ihracının bahsettiğimiz birinci ve ikinci tipi ile tetkik edeceğimiz uzun vâdeli yabancı krediler grubundan tamamen ayrı hükümlere tâbi ve başka bir karakter taşımaktadırlar.

Şimdi sermaye ihracının dördüncü tipine yani yabancı memleketlere verilen uzun vâdeli kredilere geçiyoruz. Bu kısımda bilhassa Alman sermaye pazarına arzedilmiş olan yabancı istikraz emisyonları mühimdir. Son senelerde bu sahada ne gibi başarılar elde edildiği sorulacak olursa vereceğimiz cevap hiçbir şey olacaktır. Almanya'nın evvelce yabancı memleketlerden aldıkları kredilerin geri ödenen miktarlarını sermaye ihracı addedersek belki bu gruptaki sermaye ihracı yekûnu biraz kabarıp. Bunda da bilhassa Londra Borç Anlaşmasına göre Almanların yaptıkları ödemeler mühim bir yer tutar. Filhakika bu anlaşmaya göre mazide ve bilhassa İkinci Dünya Harbinden önce yapılan istikrazların faiz ve itfa bedeli olarak Federal Almanya Cumhuriyeti 1953 den 1957 ye kadar olan beş senelik devre zarfında harice 3,7 milyar mark ödedi. Bu meselede de evvelce kararlaştırılmış olan faizlerin ödenmesi bakımından değil sadece borcun itfası bakımından sermaye ihracı mevzuubahs olabilir. Böyle olunca da Londra Borç Anlaşmasına göre Almanya'nın senede yaptığı sermaye ihracı miktarı 1/2 milyar markı aşmaz.

Geçen senenin sonbaharında Almanya'nın yabancı bir memleketle ikrazatta bulunacağı büyük bir gururla ilân edildi. Mevzuubahs olan Güney Afrika'daki bir elmas konsernine yapılan 50 milyon marklık bir ikrazat idi. Bu kredinin verilmesinde Federal Almanya'da uzun vâdeli kredilere ait faiz haddinin 1958 sonbaharına kadar geniş ölçüde düşmesinin büyük rolü oldu. Filhakika Batı Al-

manya'daki faiz haddi sermayedar bazı memleketlerdeki faiz hadleri seviyesine inmişti. Diğer taraftan Güney Afrika'nın para ve iktisadının Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da görüldüğü gibi stabil olması dolayısıyla büyük bir riziko zammını icap ettirmemesi de bu hususta mühim rol oynadı.

Yapılan ikrazat miktarının mütevazılığını ve istikrazı yapan memleketi düşünecek olursak şu Alman atasözünü hatırlamamıza imkân yoktur: Bir kırlangıçla yaz gelmez. (Yani Federal Almanya'ya bir kırlangıç avdet etti diye yazın geldiğine hükmedilemez). Almanya'dan büyük ölçüde istikrazların talep edileceği ve Alman sermaye piyasasında bunların rağbet göreceği hususunda emareler henüz mevcut değildir. Şimdilik daha ziyade Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Güney Afrika Birliği gibi fazla miktarda rizikosu olan, dolayısıyla yüksek faizi icap ettiren dış istikrazlar mevzuubahs olabilir. Hâlen (1958 sonbaharı) Batı Almanya'da uzun vâdeli kredilerde çok emin iç yatırımlar için faiz haddi % 5,5 - 6 dır. Ekseri memleketler için dış istikrazlarda bu faiz haddinin % 2 - 9 nisbetinde daha yüksek olması icap eder. Bu takdirde de müstakrizler için muamele pek enteresan olmaz.

Uzun vâdeli yabancı kredi meselesi hakkındaki düşüncelerimizi Alman Sanayi Enstitüsünün 1958 yılı Şubat ve Mart aylarında tertip ettiği bir toplantıda ve Die Welt gazetesinde intişar eden bir yazımızda açıklamıştık. Almanya'nın ihracatiyle alâkalı bulunmayan uzun vâdeli kredilerin tahakkukuna taraftar oluşumuzun muhtelif sebepleri mevcuttur. Evvelâ bu sayede Emisyon Bankasının para rezervindeki devamlı artışı durdurmak mümkün olacak, saniyen uzun vâdeli krediler kalkınmakta olan memleketlere yönelecek. O zamanki açıklamalarımızda Alman piyasasında herhangi bir memlekete ait istikraz eshamının satışa çıkarılamıyacağını ileri sürmüştük. Çünkü o sırada faiz hadleri 1958 sonbaharındakilere nazaran çok yüksekti. Yabancı istikrazlar emisyonu suretiyle uzun vâdeli kıymetli evrakın faizlerini indirme hususundaki temayülün önlenmesine de taraftar olmamıştık. Onun için dolambaçlı bir yol tutmuş, orta ve uzun vâdeli kredilerin Altın İskonto Bankası, İmar Kredi Bankası vesaire gibi müsait kredi müesseseleri tarafından verilmesini, bu müesseselerin de verdikleri kredilerden daha kısa vâdeli esham çıkarmak suretiyle sermaye piyasasından ihtiyaçları olan parayı sağlamalarını teklif etmiştik. Tabii bu kredilerde emniyetin sağlanması, bunun için de Federal garantinin çerçevesi dahiline sokulmaları icap eder. Bunun için de Federal garanti ile alâ-

kalı hükümlerde değışiklik yapılması lâzımdı. Kredi müessesesinin kendisine temin ettiği paraların vâdesi yabancı memleketlere verdiği kredilerin vâdesinden kısa olacağı cihetle bunların itfasında herhangi bir müşkülâtla karşılaşmalarını önlemek için hususî bir likidite yardımının temini uygun olacaktı. O tarihlerde bu yardımın Emisyon Bankasından beklenilebileceğini düşünmüştük. Zira Emisyon Bankası kasasına giren döviz miktarı satın alınması mümkün olan miktardan aşağı olduğu için Bankanın durumunda bir sıkışıklık mevcut değildi. Her şeye rağmen şerait o zamanki hesapların lehine tahakkuk etti. Yabancı memleketlere verilen bu krediler Alman sanayiinden munzam mübayaalar yapılmasına yahut sanayicilerin alacaklarının vâdesinden önce ödenmesine yol açmadı. Mezkûr likidite yardımından ancak İmar Kredi Bankasında görülen hususî şerait tahtında, yani evvelce verilmiş olan kredilerin geri ödenmelerinden faydalanarak icabında piyasadan kasa obliganlarını satın alma imkânının mevcudiyeti halinde, feragat edilebilir. Fakat İmar Kredi Bankasının bu hususî imkânı sermaye ihracının ikinci tipinde bahsettiğimiz mal ve hizmet ihracından mütevellit alacakların tecili için kullanılmış olup diğer uzun vâdeli kredilere hizmet edecek durumda değildir.

Federal Almanya'da bu kabîl plânların tahakkukuna tevessül edileceğini gösteren emarelere de şimdiye kadar pek rastlanmadı. Esasen bunların tertibi için lüzumlu şartlardan mühim bir tanesi de mevcut değildir. Bu da istikrazlarla alâkalı büyük yatırımların esaslı bir surette tetkikiyle, borçlu memleketin mevcut iktisadî ve politik şeraite göre borçlanma kabiliyetinin tayin edilmesi meselesidir. Bu kabîl araştırmaların ne tarzda yapılacağı Dünya Bankası tarafından tayin olunmuştur. Fakat evvelce de söylediğimiz gibi Almanya mütehassis eksperler tarafından yapılması icap eden çalışmalar bakımından henüz işin başlangıç noktasındadır. Kararı bizzat vermek mecburiyetinden doğan emniyetsizlik Federal Almanya'da sermaye sahiplerinin milletüstü teşekküllerle birleşme imkânları aramalarına ve kredi verirken bu teşekküller ile, bunlarla müşterek çalışanları tercih etmelerine müessir olmaktadır. Onun için biz de bu kabîl milletüstü teşekküllerle müşterek çalışılmasına hizmet eden bütün imkânlardan faydalanılmasına taraftarız. Esasen uzun müddet bu yolda yürünmesine de lüzum kalmıyacaktır. Günün birinde, araştırmalarını çok takdir ettiğimiz Dünya Bankasında olduğu gibi, bizim de mükemmel esaslara dayanan hükümler verecek duruma geleceğimizden şüphe etmiyoruz.

Şimdi konuşmalarımızın başlangıcında verdiğimiz izahata avdet ederek tekrar 1914 den önceki zamanı yani yeryüzünün bütün kıt'alarını iktisadî faaliyetlere açan ticarî mahiyetteki ecnebî kredilerin o parlak devrini hatırlayalım. Ecnebî kredinin o devirdeki şekillerine sahip olmak kolay olmadığı gibi sermaye ihracının o zamanki hacmini elde etmek de artık kolay değildir. Birinci Dünya Harbi 1914 de patlak verdiği zaman Almanya'nın yabancı memleketlere yatırmış olduğu sermaye yekûnu 25 milyar marktı. O zamanki markın satılma gücü itibariyle şimdikinin üç misli olduğunu düşünecek olursak yabancı memleketlerdeki Alman sermayesinin 75 milyar mark olduğunu söyleyebiliriz. Hâlen Federal Almanya'nın yabancı memleketlerdeki sermaye yatırımı bunun çok dündündür. Bu yekûna ulaşabilmesi için de daha çok seneler beklemek icap eder. Bahusus harbin tahribatı ve on milyon muhacirin gelmesi dolayısıyla ortaya çıkan mesken noksanının giderilmesi, ziraî işletmelerde lüzumlu modernleştirme işlerinin finanse edilmesi, Devlete ve Belediyelere ait tesislerdeki noksanların giderilmesi için Federal Almanyanın zatî sermaye ihtiyacı henüz çok büyüktür. Fakat Almanya'da halkın geliri iftihar edilebilecek bir seviyeye ulaştı, tasarruf faaliyeti yüksek, en mühim sosyal ihtiyaçlar giderilmiş durumdadır. Şimdi iktisadî gelişme safhasına girmiş bulunan Federal Almanya, yeryüzünün bütün bölgelerinde henüz kullanılamıyan müstahsil kuvvetlerin kabili istifade bir hale getirilmesi, mevcut açlık ve sefaletin giderilmesi için hissesine düşen büyük vazifeyi ifaya dâvet ediliyor.

Tercüme eden :

Doç. Dr. Abdullah UÜRKOĞLU